

Olgu Sunumu / Case Report • DOI: 10.48071/sbuhemsirelik.1472676

Postpartum Süreçteki Primipar Bir Annenin Meleis Geçiş Kuramına Göre Değerlendirilmesi: Olgu Sunumu

Evaluation of a Primary Mother in the Postpartum Process According to the Meleis Transition Theory: A Case Report

Emine İLKİN AYDIN¹ , Sevil ŞAHİN² **Yazarların ORCID numaraları / ORCID IDs of the authors:**

E.İ.A. 0000-0003-2991-4837; S.Ş. 0000-0001-7089-6648

¹Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Yozgat, Türkiye²Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ankara, Türkiye**Sorumlu yazar / Corresponding author:** Emine İLKİN AYDIN
E-posta: ilkinemine@gmail.com**Geliş tarihi / Date of receipt:** 23.04.2024**Kabul tarihi / Date of acceptance:** 03.02.2025**Atf / Citation:** Ilkin Aydın, E. ve Şahin, S. (2025). Postpartum süreçteki primipar bir annenin meleis geçiş kuramına göre değerlendirilmesi: olgu sunumu. *SBÜ Hemşirelik Dergisi*, 7(1), 89-96. doi: 10.48071/sbuhemsirelik.1472676**Öz**

Geçiş, bireyin bildiği bir yaşam evresinden bilmediği bir yaşam evresine karşı rol değişikliğini ifade etmektedir. İnsanlar yaşamları boyunca birçok geçiş evrelerinden geçmektedir. Gebelik, doğum, doğum sonrası dönem, ebeveynliğe geçiş vb. durumlar kadın hayatında görülen geçiş süreçlerinden bazılarıdır. Bireyin yaşadığı süreci anlayabilmek için geçişin türünün, geçişe neden olan durumun, geçiş durumunu etkileyen faktörlerin bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda hemşireler de geçiş süreçlerini daha iyi özümsemek ve analiz etmek için kuram ve modelleri kullanabilir. Bu çalışmada postpartum süreçteki primipar bir annenin hemşirelik bakımı Meleis Geçiş kuramına göre incelenmiştir. Olgunun onamı alındıktan sonra çalışmaya başlanılmıştır. Olgudan toplanan veriler Meleis'in Geçiş Kuramına göre "Geçişin Doğası, Geçiş Durumunu Kolaylaştıran ve Engelleyen Faktörler, Yanıt Şekilleri ve Hemşirelik Bakımı" başlıkları altında sistematize edilmiştir. Postpartum süreçte kadın ve çevresi için birçok değişikliğin yaşandığı, annelik ve ebeveyn olma rollerine uyum sağlanmaya çalışıldığı gelişimsel bir süreçtir. Bu süreçte Meleis'in Geçiş Kuramına göre sunulan profesyonel bir hemşirelik bakımının, bireylerin geçişlerini etkin yönetmesine ve yeni rollere uyum sağlamasına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik bakımı; kuram; maternal davranış; postpartum dönem.**ABSTRACT**

Transition refers to the individual's role change from a life stage he knows to a life stage he does not know. People go through many transitional stages throughout their lives. Pregnancy, birth, postpartum period, transition to parenthood, etc. These situations are some of the transition processes seen in women's lives. In order to understand the process experienced by the individual, it is necessary to know the type of transition, the situation that causes the transition, and the factors that affect the transition situation. In this context, nurses can also use theories and models to better assimilate and analyze transition processes. This study was planned to determine how a mother in the postpartum period could be evaluated according to the Meleis transition theory. The study was started after the patient's consent was obtained. The data collected from the case were systematized under the headings "Nature of Transition, Factors Facilitating and Obstructing the Transition Situation, Response Patterns and Nursing Care" according to Meleis's Transition Theory. The postpartum period is a developmental process in which many changes occur for the woman and her environment, and she tries to adapt to the roles of motherhood and parenthood. In this process, it is thought that professional nursing care provided according to Meleis's Transition Theory contributes to individuals' effective management of their transitions and adaptation to new roles.

Key words: Maternal behavior; nursing care; postpartum period; theory.

Bu eser, Creative Commons Atf-Gayri
Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile
lisanslanmıştır.

Giriş

Postpartum süreç, anne ve bebeğin sağlığını etkileyen fiziksel, sosyal ve duygusal birçok değişikliklerin yaşandığı bir geçiş sürecidir (Demir ve Taşpınar, 2022). Doğum sonrası ilk altı haftayı kapsayan bu süreç, annenin yeni rollere ve ailenin yeni üyesine uyum sağlamaya çalıştığı kompleks bir süreci kapsamaktadır (Liu, Zhu, Yang, Wu ve Ye, 2017; Finlayson, Crossland, Bonet ve Downe, 2020; Kutlubay ve Anöz, 2021). Gebelik ve doğum sonrası dönem bir anne için gelişimsel geçiş olarak tanımlanmaktadır, geçiş sadece bireyi değil beraberinde ailesini de etkileyebilmektedir (Meleis, 2010; Aba, 2014; Liu ve ark., 2017).

Postpartum süreçte anneler kanama, ağrı, enfeksiyon, emzirme ve meme sorunları, konstipasyon, duygusal dalgalanmalar, annelik hüznü, postpartum depresyon vb. fizyolojik ve psikolojik komplikasyonlar yaşayabilmektedir (Pope ve Mazmanian, 2016; Liu ve ark., 2017; Demir ve Taşpınar, 2022). Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında annelerin postpartum süreçte bebek bakımına ilişkin bebeğin beslenmesi, göbek ve alt bakımının yapılması gibi konularda da sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir (Silva, Lima ve Osório, 2016; McFadden ve ark., 2017). Postpartum süreçte yaşanan değişikliklere ve komplikasyonlara karşı annenin uyumunun sağlanmasında hemşirelik bakımı oldukça kilit role sahiptir (Aba, 2014; Bekmezci, Hamlacı ve Özerdoğan, 2016). Postpartum süreçte sunulan hemşirelik bakımı anne ve bebeğin fiziksel, sosyal, psikolojik ve spiritüel bakımını destekleyerek, bu dönemde görülebilecek risk faktörleri erken dönemde belirlenebilmektedir (Aba, 2014; Karaçay Yıkar, Gözüyeşil, Nazik ve Var, 2022). Hemşirelik kuramları insan, sağlık, hastalık ve hemşirelik kavramları arasındaki ilişkiyi açıklarken kavramsal bir çerçeve oluşturmaktadır (Dağcı, 2019). Hemşirelik bakımının kuram ve modellere temellendirilerek sunulması, bakımın daha sistematik ve standardize olmasını sağlamaktadır. Kuram ve modeller bakım sunumu sırasında hemşirelere rehberlik ederek, ortak bir dil oluş-

turulmasına da katkı sağlamaktadır (Fawcett ve DeSanto-Madeya, 2012; Alligood, 2014; Aydın ve Kukulu, 2020; Türen ve Enç, 2020).

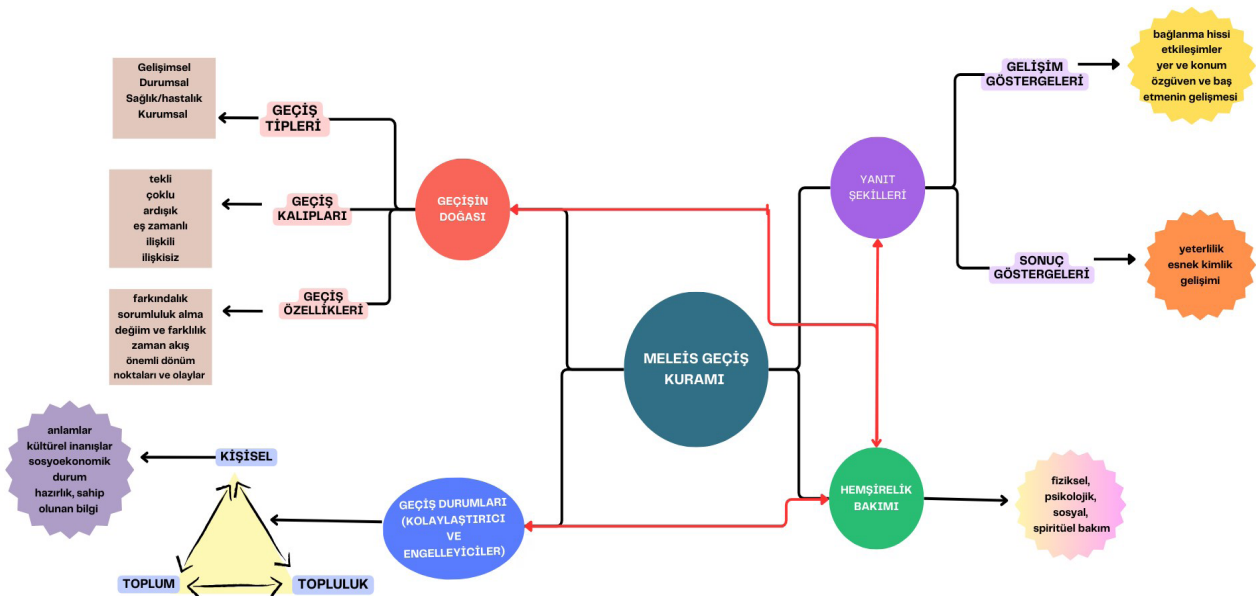
Hemşireler gebelik, doğum, doğum sonrası ve menopoza gibi geçiş süreçleri yaşayan bireylere yardım etmek, geçişin sağlık düzeyine etkisini belirlemek ve sağlıklı geçişlerinin yaşanmasına katkı sağlamakla görevlidir (Schumacher ve Meleis, 1994; Sade, Özkan ve Mucuk, 2020) 1994. Meleis'in geçiş kuramı da bu bağlamda postpartum süreçteki annelere bakım sunumu sırasında kullanılabilir.

Geçiş Kuramı

Geçiş, 'bir bireyin bildiği yaşam evresinden, bilmediği bir yaşam evresine karşı rol geçişi' olarak tanımlanmaktadır. Geçiş bireyin yaşamı boyunca devam eden çok yönlü ve karmaşık bir süreci ifade etmektedir (Meleis, 2010; Konuk ve Su, 2020; Ambusaidi ve Almaskari, 2021). Bireyler geçişler sırasında belirsizlik yaşayabilir, rutin düzenleri bozulabilir, süreç hakkında bilgi eksiklikleri olabilir ve tüm bunlar bireylerin sağlıklarını ve iyi oluşlarını etkileyebilmektedir (Meleis, 2019). Meleis'in 1960'lı yıllarda geliştirdiği geçiş kuramı üç aşamadan meydana gelmektedir. Meleis ilk aşamada geçişin niteliğini tanımlarken, ikinci aşamada geçişi kolaylaştıran ve engelleyen faktörleri, son aşamada ise sağlıklı bir geçişin gelişim ve sonuç göstergelerini açıklamaktadır (Barimani ve ark., 2017).

Meleis'in Geçiş Kuramı'nın kavramları ise; (Meleis, 2010)

- Geçişin doğası (geçişin tipleri, kalıpları ve özellikleri)
- Geçiş durumunu kolaylaştıran ve engelleyen faktörler (kişisel, toplum, topluluk)
- Yanıt şekilleri (gelişim ve sonuç göstergeleri)
- Hemşirelik bakımından (Fiziksel, sosyal, psikolojik ve spiritüel) oluşmaktadır. *Şekil-1*'de bu kavramların aralarındaki ilişkiyi gösteren kavram haritası sunulmuştur.

Şekil 1. Meleis Geçiş Kuramı'nın Kavram Haritası (Yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

Geçişin Doğası

Geçişin tipi, kalıpları ve özelliklerinden oluşmaktadır. Geçişlerin gelişimsel, sağlık-hastalık, durumsal ve kurumsal geçiş olmak üzere dört farklı tipi bulunmaktadır. Gelişimsel geçişler, bireylerin sağlık durumunu ve iyilik halini olumsuz yönde etkileyerek değişikliklere neden olan önemli olayları kapsamaktadır (Meleis, 2010). Ergenlik, yaşlanma, menopoza gibi durumlar yaşa bağlı bireylerin hayatlarında yaşadığı gelişimsel geçiş süreçlerinden bazılarıdır. Bu süreçlerde bireylerin annelik, babalık, evlilik, boşanma vb. rollerinde de değişiklikler görülmekte ve bireylerin sağlık durumlarını etkileyebilmektedir (Aydın ve Kukulcu, 2020; Eyimaya, 2019; Im, 2021). Anneliğe geçiş süreci de bilinen bir süreçten bilinmeyen bir sürece geçişi içinde barındıran kadın hayatının önemli olaylarından biridir (Meleis, 2010; Körükcü, 2015). Meleis kuramında anneliğe geçişi gelişimsel geçiş kategorisinde ele almaktadır. Gelişimsel geçişlerin anne ve çevresi üzerine olumlu/olumsuz etkilerinin olması nedeniyle başarılı bir geçiş deneyimlenebilmesi için bütüncül hemşirelik bakımının sunulması oldukça önemlidir (Barimani ve ark., 2017). Meleis durumsal geçişi, bireyin düşüncelerini, inanışlarını, tepkilerini değiştiren değişimlerin yaşanması olarak açıklamaktadır. Evlenme, boşanma, göç, iş kaybı, emeklilik, aile üyelerinden birinin ölümü vb. durumlarda bireylerin vermiş olduğu tepki ve düşüncelerdeki değişimler durumsal geçişleri yansıtmaktadır (Meleis, 2010; Eyimaya, 2019; Konuk ve Su, 2020). Sağlık/hastalık geçişi ise hastalıktan sağlığa, sağlıktan hastalığa geçiş sürecini ifade eden oldukça zorlu bir geçiştir (Meleis, 2010; Meleis, 2019). Kanseri, diyabet, şizofreni gibi teşhis ve tedavi süreci uzun süren sağlık sorunları ve bu hastalıkların beraberinde getirdiği değişiklikler sağlık/hastalık geçişine örnek verilebilir (Meleis, 2019; Konuk ve Su, 2020). Kurumsal geçiş ise bireylerin iş ortamlarındaki değişiklikler sonucu ortaya çıkmaktadır. Kurumsal geçişler sosyal, ekonomik ve politik koşullardan etkilenmektedir. Bir hemşirenin servisi değiştirmesi veya hemşirenin konum ve statüsünün değişmesi kurumsal geçişe örnek verilebilir (Eyimaya, 2019; Konuk ve Su, 2020).

Geçişin kalıpları; Geçişler tekli, çoklu, ardışık, eş zamanlı, ilişkili veya ilişkisiz olabilir. Bu yüzden hemşireler bir bireyin geçiş durumunu değerlendirirken sadece geçişin türüne odaklanmamalıdır. Birey ve çevresindeki geçiş örüntülerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir (Meleis, 2010).

Geçişin özellikleri; Farkındalık, sorumluluk alma, değişim ve farklılık, zaman akışı, önemli dönüm noktaları ve olaylar geçişin özelliklerini temsil etmektedir (Meleis, 2010). Farkındalık bireyin geçiş deneyimi konusunda algısı, düşüncesi ve bilgisi ile ilişkilidir (Im, 2021). Meleis, bireyin yaşadığı geçiş sürecinin farkında olmasının oldukça önemli olduğunu savunmaktadır (Meleis, 2010; Körükcü, 2015; Barimani ve ark., 2017). Sorumluluk bireyin geçiş sürecine katılımı göstermektedir. Farkındalık düzeyi de bireylerin geçiş sırasındaki sorumluluklarını etkileyebilmektedir (Körükcü, 2015). Geçişlerin temel özelliklerinden biri de değişim ve farklılıktır. Yaşanan tüm geçiş süreçleri değişim içermektedir ancak tüm değişimler geçiş içermeyebilir. Geçişler değişimlerin sonucudur ve beraberinde getirdiği farklılıklar ile yüzleşmeyi de gerektir-

mektedir (Barimani ve ark., 2017). Yaşanan tüm geçişler zaman üzerinde bir akış göstermektedir. Meleis geçiş deneyimine zaman koymanın yanlış olduğunu belirterek her bireyin geçiş deneyiminin de özel olduğunu vurgulamaktadır (Meleis, 2010). Doğum, ölüm, hastalık gibi geçiş süreçlerindeki önemli noktaları belirlemek, geçişin özelliğini anlamak ve uygun müdahalelerin yapılması için oldukça önemlidir (Meleis, 2019; Konuk ve Su, 2020; Ambusaidi ve Almaskari, 2021).

Geçiş Durumunu Kolaylaştıran ve Engelleyen Faktörler

Kişisel, toplum ve topluluk durumları sağlıklı geçiş sürecinin yaşanmasını etkileyebilir (Meleis, 2010). Bireyin kişisel özellikleri, geçişe verdiği anlam, kültürel inanışları, sosyoekonomik durumu, bireyin sahip olduğu bilgi düzeyi geçiş durumunu kolaylaştırıcı/zorlaştırıcı olarak etkileyebilmektedir (Meleis, 2010). Birey toplulukla yakından ilişkilidir. Meleis'e göre aile, eş, arkadaş, akraba, sağlık profesyonelleri bireyin topluluğunu oluşturmaktadır. Bireyin çevresinde bulunan topluluk geçiş sürecini kolaylaştırabilir veya zorlaştırabilir (Callister, Holt ve Kuhre, 2010). Damgalanma, cinsiyet, konum gibi toplumsal koşullarda geçişleri etkileyebilmektedir. Örneğin, bir kadının anneliğe geçiş sürecinde kadının cinsiyetine yönelik toplumun kültürel inanç, tutum ve davranışları geçiş sürecini zorlaştırabilir (Körükcü, 2015).

Yanıt Şekilleri

Sağlıklı bir geçişin yanıtları gelişim ve sonuç göstergeleri ile anlaşılabilir (Meleis, 2010). Gelişim göstergeleri geçişin nasıl ilerlediğini gösteren ölçülebilir göstergelerdir. Bağlanma hissi, etkileşim, konumlandırma, özgüven ve baş etme gelişim göstergelerini oluşturmaktadır. Sağlıklı bir geçişin sonuç göstergeleri ise ustalık (yeterlilik) ve esnek bütünleştirici kimlik gelişimidir (Meleis, 2010; Körükcü, 2015).

Hemşirelik Bakımı (Fiziksel, Psikolojik ve Spiritüel)

Geçişler bireylerin sağlığını birçok açıdan etkilemektedir. Meleis (2010) hemşirenin en önemli görevinin hayatı boyunca çeşitli geçişler yaşayan bireylere yardım etmek, sağlıklı geçişleri desteklemek ve sağlıksız geçişlerin yaşanma oranını azaltmak olduğunu belirtmiştir (Meleis, 2010). Hemşireler bireylere, ailelere ve toplumlara geçiş sürecinde geçişe olumlu yanıt verilmesini sağlayarak, semptomları iyileştirerek, sağlık ve iyiliği geliştirerek ve öz bakım aktivitelerini destekleyerek sağlıklı geçiş süreci yaşamlarına destek olmalıdır (Im ve Meleis, 1999). Meleis'e göre geçiş sürecinde sunulan hemşirelik bakımı hazır oluşun değerlendirmesi, hazırlık ve rol desteği olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Hazır oluşun değerlendirilmesinde hemşireler öncelikle geçiş yaşayan bireyin özelliklerini ve deneyimini anlamalıdır. Hazırlık aşamasında ise sağlıklı geçişlerin yaşanmasını desteklemek amacıyla hemşireler eğitimler sunarak, bireyin çevre ortamını düzenleyerek bireyi geçişe hazır hale getirmelidir. Rol desteği aşamasında ise, hemşireler bireyin geçiş sırasında yeniden şekillenen rollere uyumu konusunda destek olmalıdır (Meleis, 2010). Özetle hemşireler yaşanan geçiş süreçlerini anlayarak, bireylerin gereksinimlerini ve geçiş sırasındaki risk faktörlerini tespit ederek daha sağlıklı geçişlerin yaşanması için uygun girişimler yapmakla yükümlüdür (Meleis, 2010; Ramsay, Hubby, Thompson ve Walsh, 2014; Konuk ve Su, 2020).

Bu çalışma postpartum süreçteki bir annenin Meleis geçiş kuramına göre değerlendirilmesinin nasıl olabileceğini tespit etmek amacıyla planlanmıştır. İç Anadolu bölgesindeki bir hastanede doğum yapan, çalışmaya katılmayı kabul eden bir katılımcı (Z.T.) ile yürütülmüştür. Çalışmaya başlamadan önce Z.T.'ye çalışma hakkında bilgilendirme yapılarak onamı alınmıştır. Katılımcının kişisel bilgilerinin gizliliğine dikkat ederek, olgu boyunca hasta ismi verilmeyip 'Z.T.' şeklinde kodlanmıştır. Veriler katılımcı ile yapılan yüz yüze görüşmeler ve gözlemler sırasında toplanmıştır. Görüşmeler sırasında herhangi bir ses kaydı alınmamıştır, olgunun anlattıkları ilk araştırmacı tarafından yazıya geçirilmiştir. Yazılı dokümanlar oluşturulduktan sonra Meleis'in Geçiş Kuramına göre "Geçişin Doğası, Geçiş Durumunu Kolaylaştıran ve Engelleyen Faktörler, Yanıt Şekilleri ve Hemşirelik Bakımı" başlıkları altında toplanan verilerin anlaşılabilirliğini sağlamak için öyküsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır (Merriam, 2023). Analiz sonucunda elde edilen veriler Meleis'in Geçiş Kuramına göre değerlendirildiği için herhangi bir tema ve kategori oluşturulmamıştır. Toplanan veriler araştırmacı tarafından Meleis geçiş kuramı çerçevesinde sunulmuştur.

Olgu Sunumu

Olgunun Kişisel Bilgileri ve Genel Öyküsü; Z.T. lise eğitim düzeyine sahip, 25 yaşında, iki yıldır evli ve bir çocuk sahibidir. Z.T. bir markette kasiyer olarak çalıştığını, ekonomik düzeyinin orta (gelir gidere denk) ve çekirdek aile tipine sahip olduğunu belirtmiştir. Olgunun tıbbi öyküsünde herhangi bir kronik hastalığının ve tespit edilen alerjik bir öyküsünün olmadığı, kan grubunun B Rh (+) olduğu tespit edilmiştir. Olgunun aile öyküsünü sorguladığımızda; annesini meme kanseri nedeniyle bir yıl önce kaybettiğini, babasında ise hipertansiyon (HT) ve Diyabet Mellitus (DM) rahatsızlıklarının olduğunu ifade etmiştir. Gebelik öncesi sigara kullanım öyküsü (günde 10 - 12 adet) bulunan olgu, gebelik süresi boyunca da günde 2 - 3 adet olacak şekilde kullanmaya devam ettiğini belirtmiştir. Obstetrik öyküsü incelendiğinde; Z.T.'nin Gravida:1, Para:1, Abortus:0 olduğu tespit edilmiştir. Z.T. bu gebeliğinin plansız olduğunu, kendisini annelik için hazır hissetmediğini, evlilik ile birlikte ilk kez cinsel ilişki deneyimi yaşadığını ve korunma yöntemlerini aktif kullanamaması nedeniyle gebelik yaşadığını ifade etmiştir. 37. hafta + 6 günlük gebe olan Z.T. doğum sancılarının artması ve suyunun gelmesi üzerine hastaneye başvuru yapmıştır. Acil serviste yapılan ilk muayene ve ultrason incelemesi sonrası, doğum eyleminin başladığı, açıklığın 3 - 4 cm olduğu tespit edilmiştir ve Z.T. doğumhaneye yönlendirilmiştir. Doğum eyleminin ilerlememesi, NST de (Non-Stres Test) fetal kalp atımlarında bozulmaların olması nedeniyle olgu sezaryen operasyonuna alınmış ve erkek, 3300 gram ağırlığında bir bebek dünyaya gelmiştir. Bebeğin ilk fiziksel muayenesinde solunumda sıkıntı yaşadığı tespit edilmiş, gözlem amaçlı yenidoğan yoğun bakıma yönlendirilmiştir. Doğum sonrası süreçte olgunun takip ve tedavilerine ise kadın doğum servisinde devam edilmiştir. Z.T.'nin ağrı durumu ise Visual Analog Skala (VAS) kullanılarak ölçülmüş ve olgu doğum sonrası ağrı durumunu 10 üzerinden 8 olarak puanlamış, ağrısının geçmediğini özellikle hemşirelerin kanama kontrollü yaptığı sırada arttığını ifade etmiştir.

Olgudan toplanan diğer veriler ise tartışma bölümünde Meleis'in

Geçiş Kuramına göre "Geçişin Doğası, Geçiş Durumunu Kolaylaştıran ve Engelleyen Faktörler, Yanıt Şekilleri ve Hemşirelik Bakımı" başlıkları altında sistematize edilmiş ve literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Tartışma

Geçişin Doğası; Postpartum süreç bir kadın için bebeğinin dünyaya gelmesi ile birlikte kendisi ve çevresinin ailenin yeni üyesine uyum sağlamaya çalıştığı, yeni roller üstlendiği gelişimsel bir geçiş sürecini ifade etmektedir (Meleis, 2010; Körükcü, 2015). Anneliğe geçişte kadının duygusal durumunun, ihtiyaçlarının ve kişisel geçmiş geçiş deneyimlerinin göz önünde bulundurulması oldukça önemlidir (Faccio ve ark., 2020). Geçiş Kuramı'nın kavramsal çerçevesi kapsamında olgu Z.T.'nin yaşadığı geçişlerin tiplerine baktığımızda; son bir yıl içinde annesini kanser nedeniyle kaybetmesi, durumsal geçiş; doğum eyleminin ilerlememesi ve bebeğin fetal distress durumunun tespit edilmesine bağlı sezaryen operasyonuna alınması sağlık-hastalık geçiş; ilk kez doğum eylemini deneyimlemesi ve ilk kez anneliğe geçiş yaşaması ise gelişimsel geçiş yaşadığını göstermektedir. Olgunun şu an doğum sonrası süreçte hastanede olması nedeniyle sağlık-hastalık geçiş durumu ve anneliğe geçiş durumu devam etmektedir. Z.T.'nin yaşadığı geçişlerin kalıpları ise; ardışık, ilişkili ve çoklu geçişlerdir.

Bir kadının annelik rolüne geçiş için hazır olması, annelik rolünü kabullenmesi ve geçişe yönelik farkındalığının olması, anneliğe geçiş sürecini oldukça kolaylaştırmaktadır. Ayrıca bireylerin geçiş sürecine aktif katılımını da sağlamaktadır (Meleis, 2010; Bekmezci ve ark., 2016; İm, 2021). Olgunun yaşadığı geçişlerin özelliklerine bakıldığında ise; Z.T.'nin yaşadığı geçişlere ilişkin farkındalık durumu sorgulandığında şu an yaşadığı sürecin farkında olduğunu ancak plansız bir gebelik yaşaması ve doğum eylemi deneyimlemesi nedeniyle hazır olmadığını ifade etmiştir. Doğum sonrası sürece uyum sağlamaya çalıştığını söyleyen Z.T. bir kadın ve anne olarak alması gereken sorumluluk ve görevlerin bilincindeydi. Ancak gebelik dönemine ilişkin yapması gereken/yaptığı sorumluluk durumları sorgulandığında, markette kasiyer olarak çalışması nedeniyle düzenli gebe izlemlere katılmadığını, beslenme düzeninin iyi olmadığını ve yoğun çalışma saatlerine bağlı egzersiz yapmak için yeterli vaktinin olmadığını belirtmiştir. Eşinin tır şoförü olduğunu yanında olmadığını belirten Z.T. ev ve evliliğe ilişkin eşinin alması gereken bazı sorumlulukları da kendisinin aldığını bu durumun onu çok yorduğunu ifade etti.

Annelere yenidoğan bakımı konusunda eğitimlerin verilmesi ve annelerin bakıma katılımının sağlanması geçiş sürecinde oldukça önemlidir (Shrestha, Adachi, Petrini, Shrestha ve Rana Khagi, 2016). Çünkü sağlıklı geçişlerin yaşanmamasına bağlı postpartum süreçte kadınlarda depresyon ve yaşam kalitesinde azalma görülebilir (Martins, 2019). Bu yüzden Meleis postpartum süreçte annelik rolüne uyumu kolaylaştırmak ve farkındalığı artırmak için gebelik döneminden itibaren anneliğe ilişkin provaların yapılmasını tavsiye etmektedir (Meleis, 2010). Olgunun annelik rolüne ve sürece uyumu incelendiğinde; doğum sonrası ilk saatlerde Z.T.'nin bebeğinin gözlem amaçlı yoğun bakıma alınmasına bağlı, olgunun gergin ve üzgün olduğu gözlemlendi. Doğumdan sekiz

saat sonra olgunun bebeği anne yanına getirildi ve Z.T.'nin bebeğini emzirmeye çalıştığı gözlemlendi. Gebelik sürecinde gebe okuluna katılmadığını söyleyen olgunun etkin emzirme ve bebek bakımı konusunda yetersizlik yaşadığı saptandı. Olgunun yaşamakta olduğu sağlık-hastalık ve gelişimsel geçiş durumları sadece olguyu değil beraberinde çevresini de etkilemektedir. Aileye yeni bir üyenin katılımıyla birlikte değişimler ve farklılıklar yaşanabilmektedir. Z.T.'nin yaşadığı geçişlerin zaman akışına bakıldığında aynı anda birden fazla geçiş yaşandığı, geçişlerin uzun süreli olduğu ve devam ettiği tespit edilmiştir. Olgumuz Z.T.'den şu ana kadar hayatındaki önemli olayları ve dönüm noktalarını değerlendirmesi istenmiştir. Genç yaşta annesini kanserden kaybetmenin onu derinden üzdüğünü söyleyen Z.T. hayatındaki en önemli dönüm noktasının bu olduğunu, bu yaşadığı kaybın onu büyüttüğünü belirtti. Şu anda ise kendisi için en önemli olayın bebeğini etkin emzirememesi nedeniyle bebeğinin kan şekerlerinin düşmesi olduğunu söyledi.

Geçiş Kolaylaştıran ve Engelleyen Faktörler; Bireylerin yaşadıkları geçiş sürecini engelleyen birçok faktör bulunmaktadır. Bir kadın için gebeliğin planlı olmaması, düşük ekonomik durum, olumsuz geçiş deneyimleri, bilgi düzeyindeki yetersizlik, destek sistemlerin etkin olmaması vb. durumlar sağlıklı geçişlerin yaşanmasını engelleyen faktörlerden bazılarıdır (Yıldırım, Hacıhasanoğlu ve Karakurt, 2011; Perry ve ark., 2014; Kaniğ ve Eroğlu, 2019). Olgumuz Z.T. hayatında özellikle son iki yıl içerisinde birçok geçiş yaşadığını ve bu geçişlere hazır olmaması nedeniyle görüşmemiz sırasında yaşamış olduğu süreçlerin kendisi için olumsuz anlamlar taşıdığını ifade etti. Ekonomik durumunu orta olarak tanımlayan Z.T. kasiyer olarak çalıştığını ve etkin olarak gebe izlemlere gelemediğini söyledi. Z.T. doğuma ve doğum sonrası sürece hazırlık, bebek bakımı, emzirme ve anneliğe uyum konusunda yetersizlikler yaşadığını ifade etti. Lise eğitim seviyesine sahip olan olgunun bebek bakımı konusunda bilgi durumunun yeterli düzeyde olmadığı ve kayınlıdanesinin bebek bakımı konusunda ona yardımcı olduğu gözlemlendi. Ancak kayınlıdanesinin de kültürel ve geleneksel uygulamalar (bebeğin ağzına hurma sürme, bebeğin üzerine sarı tül bent örtme vb.) yaptığı saptandı. Özellikle Z.T. çoklu ve zorlu geçişler yaşaması nedeniyle toplumun kadından ya da bir anneden beklediği sorumlulukları karşılamakta zorlanabileceği düşünülmektedir. Genel olarak Z.T.'nin geçişlere olumsuz anlamlar yüklemesi, ekonomik durumu, bebek bakımı konusundaki bilgisizliği ve anneliğe hazır olmama durumlarının geçiş sürecini engelleyen faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Bireyin sosyal güvencesinin ve güçlü sosyal destek sistemlerinin olması, profesyonel sağlık bakım hizmeti alması, doğru kaynaklardan bilgi edinmesi gibi durumlar geçiş süreci oldukça kolaylaştırmaktadır (Meleis, 2010; Barimani ve ark., 2017). Olguda ise; doğum sonrası süreçte Z.T. 'nin hemşirelerinin bebek bakımı ve emzirme konusundaki önerilerine uyduğu ve yapmaya çalıştığı gözlemlendi. Şu an en önemli destek sisteminin eşi ve arkadaşları olduğunu söyleyen Z.T. onların desteklerinin iyi hissettirdiğini ve güç verdiğini belirtti. Özetle; olgunun bilgiye ve eğitime açık olması, destek sistemlerinin olması geçiş sürecini kolaylaştıran faktörler olarak değerlendirilebilir.

Geçiş Kuramına Göre Hemşirelik Bakımı (Fiziksel, Psikolojik, Sosyal, Spiritüel); Geçiş sürecindeki bir bireye ihtiyaçları doğrultusunda bireysel ve bütüncül bakım sunulması gerekmektedir. bu bağlamda hemşirelerin bireylerin yaşamış oldukları geçiş süreçlerini tespit etmesi, geçişlerin özelliklerini analiz edebilmesi ve olumlu/sağlıklı geçişlerin yaşanması için girişimler yapması gerekmektedir (Santos ve ark., 2016; Dias ve ark., 2018). Çünkü hemşirelerin yaptığı eğitimler, danışmanlıklar annelerin prenatal, antenatal, postpartum süreçlerde yaşanan değişimlere uyum sağlamasında etkili olmaktadır (Shorey, Ang, Goh ve Gandhi, 2019).

Araştırmacı, olgu Z.T. ile ilk kez staj kapsamında doğumhanede bulunması sürecinde tanıştı. Araştırmacı tarafından Z.T. 'ye çalışma hakkında gerekli açıklamalar yapıldı, onamını alındı daha sonra görüşme ve gözlem yapıldı. Z.T. 'nin yaşadığı geçiş süreçleri, geçişlerin özellikleri ve geçiş durumunu engelleyen ve kolaylaştıran faktörlerin neler olduğu tespit edildi. Meleis'in geçiş kuramına göre sunulan hemşirelik bakımında Z.T.'nin geçiş durumuna karşı hazır olma durumu, hazırsa ne gibi hazırlıklar yaptığı ve değişen rol desteği durumu sorgulandı. Z.T.'ye bebek bakımı, emzirme ve annelik rolüne geçiş, anne sütünün sağlanması/saklanması, doğum sonu dönemde annede ve bebekte sık görülebilecek sorunlar hakkında eğitim düzenlendi. Eğitime Z.T.'nin etkin katılabilmesi için mobilize sonrası ve kendini iyi hissettiğini ifade ettiği uygun olduğu bir zaman diliminde yapıldı. Eğitim kapsamında sağlık bakanlığının anne sütü ve emzirme ile ilişkili broşürleri ve meme maketi gibi materyaller kullanıldı. Eğitim sonrası Z.T.'den eğitime ilişkin geri dönütler alındı, bebeğini uygulamalı olarak emzirmesi istendi. Z.T.'nin emzirmeye istekli olduğu ama endişelerinin ve korkularının olduğu tespit edildi. Geçiş durumu sadece kadını (Z.T.) değil beraberinde çevresindeki bireyleri de etkilemektedir. Meleis'in kuramında da belirttiği gibi geçiş kolaylaştıran faktörleri desteklemek amacıyla Z.T.'nin eşi ve kayınlıdanesi de eğitime dahil edildi ve onların sürece uyumu gözlemlendi. Araştırmacının staj kapsamında bulunduğu süre boyunca olgunun (Z.T.) eşinin ve kayınlıdanesinin bebek bakımına katılım sağladığı, destek olduğu tespit edildi. Ancak kayınlıdanesinin bebek bakımı konusunda geleneksel uygulamalar da yaptığı saptandı. Bu tarz uygulamaların (bebeğin ağzına hurma sürme, bebeğin üzerine sarı tül bent örtme vb.) yenidoğan sağlığı için riskli durumlar oluşturulduğu ailenin tüm üyelerine açıklandı.

Z.T.'nin doğum sonrası süreçte bakımına kadın doğum servisinde devam edilmiştir. Yaşadığı süreçlere uyumunu desteklemek adına kendisi ile benzer geçişleri yaşayan, doğum yapan, sağlıklı bebeği olan kadınlar/hastalar ile iletişim kurması, çevresindeki bireylerin anneliğe geçiş konusundaki deneyimlerini gözlemlemesi noktasında desteklenmiştir. Z.T. ile yapılan görüşme ve eğitim sonrası durumunu değerlendirmesi istendiğinde; kendisini eğitim öncesine göre daha öz güvenli hissettiğini, eşinin eğitime katılmasının bunda büyük etkisi olduğunu belirtmiştir.

Yanıt Şekilleri; Sağlıklı Bir Geçişin Gelişim Göstergeleri; Olgu Z.T. plansız gebelik yaşamasına bağlı özellikle gebeliğinin ilk üç aylık sürecinde bebeğini kabul etme konusunda duygusal dalgalanmalar yaşadığını, hareketlerini hissetmeye başladığında, bebeği ile etki-

leşim kurduğunu ve bu durumun kabul etmesini kolaylaştırdığını ifade etti. Z.T'nin emzirme konusunda araştırmacıdan destek aldığı, etkileşimde bulunduğu gözlemlendi. ZT.'ye yapılan eğitimler sonrası soruları yanıtlandı. Öneriler doğrultusunda bebeğini emzirebilmesi, ZT.'nin araştırmacıya olan bağlanma durumunu, kendi sağlığına ilişkin hemşirelerin tavsiyelerini yapması ise hemşirelere olan bağlanma durumunun artmasına neden olmuştur. Eğitim sonrası kendine olan öz güveninin arttığını ifade eden Z.T. bebek bakımı ve annelik rolünün getirdiği sorumlulukları yapma konusunda yaşadığı zorluklar ile baş etmeye çalıştığını ifade etti. Olgunun bebeğini emzirdiği, bebek bakımını (bezini ve kıyafetlerini değiştirme, banyo, göbek bakımı vb.) yaptığı gözlemlendi.

Sağlıklı Bir Geçişin Sonuç Göstergeleri; Olgu Z.T. eğitim sonrası kendine olan öz güveninin arttığını ancak yeterlilik hissetmediğini, gebelikten anneliğe geçişe ilişkin yaşadığı bazı sorunların (bebeğin doyup/doymadığı anlayamama, bebeğin banyosu ve aşılarda vb.) devam ettiğini belirtti. Olgu, yaşadığı bu durumların bir süreç olduğunu, karşılaştığı sorunlarla baş etmeye çalıştığını, bebeğinin sağlığına dikkat ettiğini söyledi. Z.T. bu geçiş sürecinde kimlik değişimlerinin olabileceği, geçişe bağlı yeni roller kazanabileceği açıklandı. Bu kapsamda bu olguda ise ilk kez gebeliği ve doğumu deneyimlemesine bağlı eş rolünden anneliğe geçiş de yaşanmıştır. Bu süreçte artık Z.T. annelik ve eş rolüne göre sorumluluklarını yerine getirmektedir.

Sonuç

Meleis'in Geçiş Kuramı hemşirelerin geçiş deneyimi yaşayan bireylere bakım vermesi sırasında kullanılabileceği öngörülmektedir. Hemşireler hastalar ile sürekli iletişim halinde olan, hasta hakkında veriler toplayan, verileri analiz eden ve bakımını bu doğrultuda şekillendiren bir meslek grubudur. Hemşirelerin etkin kaliteli ve standardize bakım sunabilmeleri için kuram ve modelleri kullanması, insanın hayatı boyunca yaşadığı geçişleri bilmesi oldukça önemlidir. Postpartum dönemde kadınların sağlıklı anneliğe geçişini deneyimleyebilmesi, bu süreçte geçişe etki eden faktörlerle etkin baş edebilmesi ve yeni kazandığı rollere uyum sağlaması için hemşireler tarafından Meleis'in Geçiş Kuramına göre eğitim ve danışmanlıkların planlanması ve yapılması önerilmektedir. Bu olgu sunumunda da doğum sonrası süreçte anneliğe geçiş deneyimi yaşayan bir kadının geçiş süreci kuram temelinde incelenmiş ve hemşirelik bakımı sunulmuştur.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Çalışma Fikri (Konsepti) ve Tasarımı – EİA, SŞ; Veri Toplama / Literatür Tarama – EİA; Verilerin Analizi ve Yorumlanması – EİA; Makalenin Hazırlanması – EİA, SŞ; Yayınlanacak Son Haline Onay Verilmesi – EİA, SŞ.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını açıklamışlardır.

Teşekkür: Yazarlar çalışmaya katılmayı kabul eden olguya desteklerinden dolayı teşekkür etmişlerdir.

Kaynaklar

- Aba, Y. A. (2014). Adölesan Gebelere Verilen Danışmanlık Hizmetlerinin; Anne Adayının Doğum Öncesi ve Sonrasına Uyumu ile Bebeğini Algılamasına Etkisi (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Alligood, M. R. (2014). Areas for further development of theory-base d nursing practice. *Nursing Theory: Utilization & Application*. 5th ed. St. Louis: Elsevier Mosby, 414-24.
- Ambusaidi, M., & Almaskari, M. (2021). Understanding the transition from clinical nurse to nurse educator in Oman. *EAS Journal of Nursing and Midwifery*, 3(1), 43-48. doi: 10.36349/easjnm.2021.v03i01.007
- Aydın, R., ve Kukul, K. (2020). The importance and process of using theory in nursing researches: Hemşirelik araştırmalarında kuram kullanımının önemi ve süreci. *Journal of Human Sciences*, 17(1), 389-403. doi: 10.14687/jhs.v17i1.5830
- Barimani, M., Vikström, A., Rosander, M., Forslund Frykedal, K., & Berlin, A. (2017). Facilitating and inhibiting factors in transition to parenthood – ways in which health professionals can support parents. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 31(3), 537-546. doi: 10.1111/scs.12367
- Bekmezci, H., Hamlacı, Y., ve Özdoğan, N. (2016). Meleis'in Geçiş Kuramına Dayalı Postpartum Dönemde Bakım. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 101-106.
- Callister, L. C., Holt, S. T., & Kuhre, M. W. (2010). Giving birth: The voices of Australian women. *The Journal of Perinatal & Neonatal Nursing*, 24(2), 128-136. doi: 10.1097/JPN.0b013e3181cf0429
- Dağcı, M. (2019). Türkiye'de 2008-2018 yılları arasında model ve kuram kullanılmış hemşirelik araştırmaları: Sistematik inceleme. *İstanbul Gelisim University Journal of Health Sciences*, (9), 929-943. doi:10.38079/igusabder.591038
- Demir, R., ve Taşpınar, A. (2022). Doğum Sonrası Farklı Eğitim Yöntemleriyle Verilen Taburculuk Eğitiminin Taburculuğa Hazır Oluşluk, Doğum Sonu Uyum Süreci ve Emzirme Öz-Yeterliliğine Etkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 97-115. doi:10.46237/amusbfd.997250
- Dias, S. A., Silva, T. Q., Venâncio, D. O., Chaves, A. F. L., Lima, A. C. M. A. C. C., & Oliveira, M. G. do. (2018). Breastfeeding self-efficacy among blind mothers. *Revista Brasileira de Enfermagem*, 71, 2969-2973. doi: 10.1590/0034-7167-2017-0942
- Eyimaya, A. Ö. (2019). Meleis' in Geçiş Teorisi'ne Göre Uygulanan Hemşirelik Yaklaşımlarının Menopoza Özgü Yaşam Kalitesine Etkisi (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Faccio, F., Mascheroni, E., Ionio, C., Pravettoni, G., Alessandro Peccatori, F., Pisoni, C., ... & Bonassi, L. (2020). Motherhood during or after breast cancer diagnosis: a qualitative study. *European Journal of Cancer Care*, 29(2), e13214. doi:10.1111/ecc.13214
- Fawcett, J., & DeSanto-Madeya, S. (2012). *Contemporary nursing knowledge: Analysis and evaluation of nursing models and theories*. Fa Davis.
- Finlayson, K., Crossland, N., Bonet, M., & Downe, S. (2020). What matters to women in the postnatal period: A meta-synthesis of qualitative studies. *PLoS ONE*, 15(4), e0231415. doi: 10.1371/journal.pone.0231415
- Im, E., & Meleis, A. I. (1999). A Situation-Specific Theory of Korean Immigrant Women's Menopausal Transition. Image: *The Journal of Nursing Scholarship*, 31(4), 333-338. doi: 10.1111/j.1547-5069.1999.tb00513.x
- Im, E.-O. (2021). Situation-Specific Theories from the Middle-Range Transitions Theory. In E.-O. Im & A. I. Meleis (Eds.), *Situation Specific Theories: Development, Utilization, and Evaluation in Nursing* (pp. 71-87). Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-030-63223-6_6
- Kanıç, M., ve Eroğlu, K. (2019). Gebelerde Algılanan Sosyal Destek Düzeyi ve Etkileyen Faktörler. *Journal of Education & Research in Nursing/ Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 16(2). doi:10.5222/HEAD.2019.125
- Karaçay Yıkar, S., Gözüyeşil, E., Nazik, E., ve Var, E. (2022). Evaluation of Nursing Care in the Early Postpartum Period. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 12(4), 860-866. doi: 10.33808/clinexphealthsci.891578
- Konuk, T. G., ve Su, S. (2020). Meleis'i Anlamak: Geçiş Kuramı. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 61-76.
- Körükçü, Ö. (2015). Preterm Erken Membran Ruptürü Olan Gebelerde Meleis'in Geçiş Teorisine Göre Yapılandırılmış Farkındalık Programının Anneliğe Geçiş Sürecine Etkisi (Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Kutlubay, R., ve Aröz, A. D. (2021). Postpartum Depresyonda Evlilik Uyumu ve Eş Desteğinin Önemi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 1-10. doi:10.51536/tusbad.952511
- Liu, L., Zhu, J., Yang, J., Wu, M., & Ye, B. (2017). The Effect of a Perinatal Breastfeeding Support Program on Breastfeeding Outcomes in Primiparous Mothers. *Western Journal of Nursing Research*, 39(7), 906-923. doi:10.1177/0193945916670645
- Martins, C. A. (2019). Transition to parenthood: Consequences on health and well-being. A qualitative study. *Enfermería Clínica (English Edition)*, 29(4), 225-233. doi: 10.1016/j.enfcl.2018.04.007
- McFadden, A., Gavine, A., Renfrew, M. J., Wade, A., Buchanan, P., Taylor, J. L., ... & MacGillivray, S. (2017). Support for healthy breastfeeding mothers with healthy term babies. *Cochrane database of systematic reviews*, (2). doi: 10.1002/14651858.CD001141.pub5
- Meleis, A. I. (2010). *Transitions theory: Middle range and situation specific theories in nursing research and practice*. Springer publishing company.
- Meleis, A. I. (2019). Facilitating and managing transitions: An imperative for quality care. *Investigación En Enfermería: Imagen y Desarrollo*, 21(1), 1-3.
- Merriam, S. B. (2023). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Perry, S. E., Hockenberry, M. J., Lowdermilk, D. L., Wilson, D., Sams, C. A., & Keenan-Lindsay, L. (2014). *Maternal Child Nursing Care in Canada-E-Book*. Elsevier Health Sciences.
- Pope, C. J., & Mazmanian, D. (2016). Breastfeeding and Postpartum Depression: An Overview and Methodological Recommendations for Future Research. *Depression Research and Treatment*, 2016, 4765310. doi: 10.1155/2016/4765310
- Ramsay, P., Hubby, G., Thompson, A., & Walsh, T. (2014). Intensive care survivors' experiences of ward-based care: Meleis' theory of nursing transitions and role development among critical care outreach services. *Journal of Clinical Nursing*, 23(5-6), 605-615. doi: 10.1111/jocn.12452
- Sade, G., Özkan, H., ve Mucuk, Ö. (2020). Kuramlarla Postpartum Bakım. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3). doi: 10.5336/healthsci.2019-71836
- Santos, E., Marcelino, L., Abrantes, L., Marques, C., Correia, R., Coutinho, E., & Azevedo, I. (2016). O cuidado humano transicional como foco da enfermagem: contributos das competências especializadas e linguagem classificada CIPE®. *Millenium-Journal of Education, Technologies, and Health*, (49), 153-171.
- Schumacher, K. L., & Meleis, A. L. (1994). Transitions: A Central Concept in Nursing. Image: *The Journal of Nursing Scholarship*, 26(2), 119-127. doi: 10.1111/j.1547-5069.1994.tb00929.x

Shorey, S., Ang, L., Goh, E. C. L., & Gandhi, M. (2019). Factors influencing paternal involvement during infancy: A prospective longitudinal study. *Journal of Advanced Nursing*, 75(2), 357–367. doi: 10.1111/jan.13848

Shrestha, S., Adachi, K., Petrini, M. A., Shrestha, S., & Rana Khagi, B. (2016). Development and evaluation of a newborn care education programme in primiparous mothers in Nepal. *Midwifery*, 42, 21–28. doi: 10.1016/j.midw.2016.09.006

Silva, E. P. da, Lima, R. T. de, & Osório, M. M. (2016). Impact of educational strategies in low-risk prenatal care: Systematic review of randomized clinical trials. *Ciência & Saúde Coletiva*, 21, 2935–2948. doi: 10.1590/1413-81232015219.01602015

Türen, S., ve Enç, N. (2020). A comparison of Gordon's functional health patterns model and standard nursing care in symptomatic heart failure patients: A randomized controlled trial. *Applied Nursing Research*, 53, 151247. doi: 10.1016/j.apnr.2020.151247

Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu, R., ve Karakurt, P. (2011). The relationship between postpartum depression and social support and affecting factors. *Journal of Human Sciences*, 8(1), 31–45.